

FRU

FUZÛLÎ KİTABI

500. Yılında Fuzûlî Sempozyumu Bildirileri

İSTANBUL BUYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KÜLTÜR İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞI YAYINLARI NO: 37

İSTANBUL BUYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
KÜLTÜR İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞI YAYINLARI NO: 37

Toplantı Dizisi: 2

ISBN
975-7580-80-5

2000 Adet Basılmıştır. 1996

Yayına Hazırlayan
BEŞİR AYVAZOĞLU

Kapak Minyatürü
GÜLBÜN MESARA

Nota Yazımı
BAŞAK İLHAN

Yapım
İSTANBUL YAYINCILIK
Reklam&Turizm San.veTic. Ltd. Şti.
Millet Cd. Tevfik Fikret Sk. No:6/1
Tel-Faks: 633 00 00 Tel: 588 05 05
Fındıkzade/Fatih-İSTANBUL

Baskı
SEÇİL OFSET
518 24 47-518 23 12

XX. YÜZYILDA FUZÛLÎ DİVANI'NA BİR NAZİRE: ŞEYDA DİVANI

ŞAHİN UÇAR*

*Nihan etdim kelimim gerçi ma'na aşıkâr oldu
Söz oldu perde-i hüsnün: o perde vasf-i yar oldu*

Bismillâhirrahmânirrahim. El-hamdü lillâhi rabbi'l-âlemin. Ve'ş-şükürü li-vahib'il-mekârim. Bir hadis-i şerifte, "beyanın sihirli kudretine ve şiirin hikmeti"ne işaret eden Muhammed'e salat ü selam olsun. Buyurmuştur ki: "Allahın Arş'ı altında öyle hazineleri var ki o hazinelerin anahtarları şairlerin dilleridir." Ve *Kur'an-ı Kerim*'de Hak Teâlâ buyurmuş ki "güzel kelime, güzel bir ağaca benzer, şöyle ki; (zaman geçtikçe) kökleri yer yüzünde, kolları gökyüzünde dal-budak salar". Ve dahi bir âyetde şöyle gelmiş ki; "selamün kavlen min rabbi rahim": Selam (öyle) bir sözdür ki Rahim olan Rabbimizdendir. Şu halde, evvelâ şeş cihete ve bütün mevcudâta, saniyen Fuzûlî üstâdımızın ruh-i mübecceline ve sonra onu yâd etmek için burada bulunan Fuzûlîşinas misafirlere ve cümle ehl-i irfâna selâm olsun.

Dostlar teveccüh göstermişler; bizim divançe-i kemînemiz için *Fuzûlî Divanı*'na nazire demişler. Min gayri haddin, eğerçi Fuzûlî'yi üstad bilirim, lakin küçücük divançemi üstadın divanına nazire saymak bence caiz değildir. Şu kadar var ki, üstadın ruh-i asâlet meâbından müstefid olduk, kalbimizde muhabbet-i Fuzûlî hasıl oldu, şiir vadisinde Fuzûlî'yi taklid etdik. Mevlânâ'nın buyurduğu gibi, "Ruhühü ruhî, aynühü aynî: onun ruhu benim ruhum, gözü benim gözümdür." Hulasâ, sırru sîrrü'l-fuâdî, onun sırrı benim sırr-ı fuâdim (kalbimin sırrı) oldu; ki bu sırrımın sırrıdır. Derler ki, "kalb kalbe karşıdır" ve dahi kalb kalbin aynasıdır: "Halk içre bir âyine var; herkes bakar kendin görür!" İşrakî usulünde, Eflatun tarzı talimde, "üstad ve çırağı arasındaki eser-i muhabbet sayesinde, ola ki, kalbden kalbe ilham sirâyet eder; böylece şakird üstâdına benzer" derler; işrakî talimin (illumination) ilham ile aydınlanmanın esası budur. Biz dahi, sair şuarâ-yı divanı ihmal edip üstadın divanını talim ile, az biraz kelâm-ı kibârını meşk ederek onun asil ruhu ile ülfet etdik. Hâlimizi hâline kaalimizi kaaline benzetmeye çalıştık. Tefekkür tarzımız tefekkür

* PROF.DR. NIĞDE ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ

tarzına, sözümüz sözüne benzer ki bu eser-i muhabbet ve taklid sebebiyle hâsıl olmuştur. Birkaç mukayese ile bu tesirlerden bilebildiğimiz kadarını göstermeye çalışırız; ve lâkin üstâdın divanına nazire yazmış olmak iddiamız elbette yoktur: Çünkü ol hazrete nazîr olamaz. *Şeyda Divanı*'nda Fuzûlî'nin yalnızca bir gazeline nazire yazılmış, bir gazeli de taştir edilmiştir [Ek.3]. Velhasıl, yâranın dahi bununla kasd ettiği Fuzûlî vadisinde bir divan yazmış olmağımızdır. Bu vesile ile, "yaşayan bir Divan şairi" diye, teveccüh gösterib ehl-i irfânın huzurunda söz söylememizi arzu etmişler. Pes imdi, mesele, Şeyh Sa'di üstadımızın buyurduğu gibidir:

*Eğerçi piş-i hıredmend hamuşi edebest
Be-vakt-i maslahat an bib ki süban guşi
Dü çiz tire-i aklest: dem fûru besten
Be-vakt-i güften ve güften be-vakt-i hamuşi*

Eğerçi âriflerin huzurunda susup konuşmamak edebtir amma maslahat vaktinde, sözü iştirip anlayarak, mükâleme etmek daha iyidir. İki şey akla ziyandır, aklın gazabına sebep olur: Biri sükut etmektir konuşmak gerekirken ve bir de konuşmak, susmak gereken zamanda...

Dinleyen söyleyenden ârif gerek demişler; belki kasd ettiğim ma'nâyı beni dinleyecek olan erbâb-ı irfân benden daha iyi anlar. Ben teeddüb eder, susmayı tercih ederdim; amma konuşmam emr olunduğu için söylemem gerekir. Mesela, *Şeyda Divanı*'ndaki Tevhid kasidesinde kelama dair bir beyit var ki şöyledir:

*Ma'ni-i süban şâhid-i mazmun-i Hudâ'dır
Gönlüm sadefinden olur azra gibi peyda*

Bu, sözün hulâsasıdır ve kelime-i tevhide atfen, "Allah bes, baki heves" demektir. Eğerçi manzumdur ve şairin şuuruna şiir halinde gelmiştir. Şu halde, kelâmın zemini ve zamanı mütenasib olunca, müseccâ nesre veya şi'ire münkalib olması, çuş ü huruşa geldikte terennüm etmesi ve dahi raks etmesi ârifler nezdinde câizdir. Mevlânâ Celaledin buyurmuş: "*Cümle-i mestan buş raksan şüdend*". Bütün sarhoşlar ayılıp, zevk u şevk ile raks eder oldular. Bunda bir mahzur yoktur; belki bu vadide, sadelik ve haşmet aynı basit âhenk içinde buluşur: Tevazu ve gurur, ihtişâm ve sefalet, gedâ ve sultan, hayret ve heybet, kahır ve izzet dahi bir olur. "*Fakir-i pâdişeh-âsâ gedâ-yi muhteşem*" olur; aşk içre devlet bulur.. Şöyle ki, Fuzûlî'nin buyurduğu gibi: "*Va'di-i vahdet hakikatde makam-ı aşk-dır/Kim müşabhas olmaz ol va'dide sultandan gedâ.*"

Yunus Emre üstadımız dahi "*Aşk gelicek cümle eksikler biter*" demiş. Fakir-i pür-taksir, talebelik yıllarında *Şeyda Divanı*'nı yazdığım zaman henüz delikanlı idim. Kitab-ı aşkdan meal-i hüsn-i yar bahsin okurdum.

"Dost bi-pervâ, felek bi-rahm devran bi-sükun" idi. "Gâhi mecnun gahi ben devr ile nevbet beklediğimiz" bir zamanda, râh-i mecazdan geçerek taleb-i hakikat eyledik. Yani ki Eflatun'un dediği gibi, "mecazi aşk bir köprüdür ki ondan geçenler ola ki hakiki aşka vasil olalar". *Şeyda Divanı*'ndan bir gazelde denildiği gibi ki:

*Dil sadef ü cânan ona şehvâr olur ancak
Dil aşk ile bir vâkıf-ı esrâr olur ancak*

Gönül bir sedef, sevgili onun dürr-i şehvârı, gönlün içindeki o şâhâne inci gibi olabilir ancak. Gönül ile sevgilinin münasebeti ancak böyle bir inci-sedef münasebetidir: hulâsâ, sevgili başka yerde değil ancak kalbimizde olabilir. Yunus Emre varlığını hissettiğimiz bu "içimizdeki sonsuz benlik" hakkında *"Bir ben vardır bende benden içeru"* buyurmuştu. Ve gönül ancak aşk ile böylesi sırlara vâkıf olabilir. Fuzûlî'nin tabiri ile, *"Ni-bân olan her şeyi a'yân eyleyen, a'yân olanları da pinhân eyleyen"* Allah... Esrârını, makam-ı aşkda, va'di-i vahdet'de, âşıkların bir tel gibi gerildikçe tannâniyeti ve hassâsiyeti artan gönülerine ilham eder ve -mest ü bihuş olan âşıkların diliyle terennüm edildikte- beyan eyler: cümle esrar sünuhât ve füyuzât-ı ilâhi ile zâhir olur. Egerçi her şeyi demek olmaz. Bazı söz var ki mizâna gelmez; bazı söz var ki idrâk edilmez: ilham ve ihsas edilse bile ifşâ ve imlâye gelmez. Nihayet, bu mefhum-u muhalifi ifade için şöyle deriz, vesselam:

*Nihân etdim kelâmım gerçi ma'nâ âşikâr oldu
Söz oldu perde-i hüsnün o perde vasf-i yâr oldu*